

דף תרגול: תהליכים דמוגרפיים – איך אוכלוסיות גדלות ומזדקנות

מהדורה למורה עולים חדשים

מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להכיר את הגורמים המשפיעים על גודל האוכלוסייה
- להבין את שלבי המעבר הדמוגרפי
- לפרש פירמידות גילאים ולהסיק מהן מסקנות

גרסת עולים חדשים – מילון מילים בראש הדף, משפטים קצרים ושפה פשוטה. אפשר לאפשר מילון אישי ועבודה בזוגות.

חלק א׳ – הבנה בסיסית

1. ב – ריבוי טבעי והגירה
2. א – ילודה פחות תמותה
3. ב – התמותה יורדת קודם
4. ב – בגלל רפואה, תברואה ותזונה טובה יותר
5. ב – בגלל השכלה, עבודת נשים ותכנון משפחה
6. ב – היא מתפוצצת (גדלה מהר)

חלק ב׳ – נכון או לא נכון

1. נכון – כך נאמר בטקסט על יפן
2. לא נכון – בישראל הריבוי הטבעי עדיין חיובי
3. נכון – זו ההגדרה בטקסט
4. לא נכון – בסיס רחב מעיד על הרבה ילדים, כלומר מדינה מתפתחת
5. נכון – כך מוסבר בדוגמה בטקסט
6. לא נכון – מדינה כזו מזדקנת וצריכה בריאות ופנסיות

חלק ג׳ – השלמת מילים

1. דמוגרפיה
2. תמותה
3. מעבר דמוגרפי
4. פירמידת
5. מתפתחת
6. מזדקנת

חלק ד׳ – התאמה

- 1 – ה (ילודה פחות תמותה)
- 2 – א (כניסה פחות יציאה)
- 3 – ד (מדינה מתפתחת עם הרבה ילדים)
- 4 – ג (אוכלוסייה מזדקנת)
- 5 – ב (הרבה מהגרי עבודה צעירים)

חלק ה׳ – סדר נכון - שלבי המעבר הדמוגרפי

1. ילודה ותמותה גבוהות, האוכלוסייה יציבה
2. התמותה יורדת (רפואה ותברואה), הילודה עדיין גבוהה - האוכלוסייה מתפוצצת
3. הילודה מתחילה לרדת (השכלה ותכנון משפחה)
4. ילודה ותמותה נמוכות, האוכלוסייה מתייצבת ומזדקנת

חלק ו׳ – חשיבה ויישום

1. תלמיד יכול לציין: רוחב הבסיס (יותר/פחות ילדים), גודל קבוצת הגיל המבוגרת, צורת הפירמידה הכוללת (משולש מול עמוד)
2. צורך בהשקעה גדולה בבתי ספר ומורים; בעתיד צורך ביצירת מקומות עבודה רבים לדור הצעיר שיגדל
3. צורך במערכת בריאות מפותחת לקשישים; עומס כלכלי גדול על מערכת הפנסיות והביטוח הלאומי

כרטיס יציאה – מה לחפש

- ריבוי טבעי והגירה
- בסיס רחב = הרבה ילדים, מדינה מתפתחת; בסיס צר = אוכלוסייה מזדקנת
- האוכלוסייה מתפוצצת כי התמותה כבר ירדה אך הילודה עדיין גבוהה

טיפים להפעלה:

- אפשר להציג דוגמאות אמיתיות של פירמידות גילאים (ישראל, יפן, מדינות המפרץ) להמחשה חזותית
- כדאי לתרגל זיהוי שלבי המעבר הדמוגרפי בעזרת תרשים על הלוח לפני המטלות הכתובות
- בחלק הפתוח אפשר לעודד דיון קבוצתי לפני כתיבה אישית

דף תרגול: תהליכים דמוגרפיים – איך אוכלוסיות גדלות ומזדקנות

דף התלמיד/ה עולים חדשים

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

נלמד איך אוכלוסיות משתנות - גדלות או קטנות. נלמד מילים חשובות ונקרא תרשימים של גילאים.

📖 מילון קטן:

דמוגרפיה	מדע שחוקר את האוכלוסייה
ריבוי טבעי	ילודה פחות תמותה
הגירה	כניסה של אנשים למדינה פחות יציאה
מעבר דמוגרפי	שלב שבו מדינה עוברת ממותה וילודה גבוהות למועטות
פירמידת גילאים	תרשים שמראה התפלגות אוכלוסייה לפי גיל ומין
הזדקנות אוכלוסייה	תהליך שבו חלק הקשישים גדל
תוחלת חיים	מספר השנים הממוצע שאדם צפוי לחיות
תברואה	תנאי היגיינה ובריאות הציבור

1 חלק א׳ – הבנה בסיסית

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה משנה את גודל האוכלוסייה?

א) רעידות אדמה וגשמים ב) ריבוי טבעי והגירה ג) מלחמות בלבד ד) מסים וחוקים

2. מה המשמעות של ריבוי טבעי?

א) ילודה פחות תמותה ב) הגירה פחות יציאה ג) תמותה פחות הגירה ד) ילודה ועוד תמותה

3. מה קורה קודם במעבר הדמוגרפי - ילודה או תמותה?

א) הילודה יורדת קודם ב) התמותה יורדת קודם ג) שניהם יורדים יחד ד) שניהם עולים יחד

4. למה פחות אנשים מתים בשלב הזה?

א) בגלל מלחמות ב) בגלל רפואה, תברואה ותזונה טובה יותר ג) בגלל ירידה בילודה
ד) בגלל הגירה החוצה

5. למה נולדים פחות ילדים בשלב מאוחר יותר?

א) בגלל מלחמות ב) בגלל השכלה, עבודת נשים ותכנון משפחה ג) בגלל רפואה טובה יותר
ד) בגלל הגירה פנימה

6. מה קורה לאוכלוסייה באמצע התהליך?

א) היא מתכווצת ב) היא מתפוצצת (גדלה מהר) ג) היא נשארת יציבה ד) היא נעלמת

2 חלק ב׳ – נכון או לא נכון

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	ביפן האוכלוסייה מתכווצת בגלל מעט ילודה ותוחלת חיים ארוכה	☐	☐
2	בישראל של 2025 הריבוי הטבעי שלילי	☐	☐
3	פירמידת גילאים מראה התפלגות אוכלוסייה לפי גיל ומין	☐	☐
4	בסיס רחב בפירמידת גילאים מעיד על אוכלוסייה מזדקנת	☐	☐
5	מדינות המפרץ נראות נפוחות באמצע הפירמידה בגלל מהגרי עבודה גברים צעירים	☐	☐
6	מדינה עם פירמידה צרה בבסיס צריכה להשקיע בעיקר בבתי ספר	☐	☐

3 חלק ג' – השלמת מילים

השלימו את המילה החסרה.

1. _____ היא מדע האוכלוסייה

2. הריבוי הטבעי הוא ילודה פחות _____

3. השלב שבו מדינות עוברות מילודה ותמותה גבוהות למועטות נקרא _____

4. התרשים שמראה התפלגות אוכלוסייה לפי גיל ומין נקרא _____ גילאים

5. בסיס רחב בפירמידת גילאים מעיד על מדינה _____

6. פירמידה צרה בבסיס מעיד על אוכלוסייה _____

4 חלק ד' – התאמה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. ריבוי טבעי	___	**א.** כניסה פחות יציאה
2. הגירה	___	**ב.** הרבה מהגרי עבודה צעירים
3. פירמידה עם בסיס רחב	___	**ג.** אוכלוסייה מזדקנת
4. פירמידה צרה בבסיס	___	**ד.** מדינה מתפתחת עם הרבה ילדים
5. פירמידה נפוחה באמצע	___	**ה.** ילודה פחות תמותה

5 חלק ה' – סדר נכון - שלבי המעבר הדמוגרפי

מספרו את השלבים לפי הסדר הנכון (1, 2, 3...).

☐	ילודה ותמותה נמוכות, האוכלוסייה מתייצבת ומזדקנת
☐	ילודה ותמותה גבוהות, האוכלוסייה יציבה
☐	התמותה יורדת (רפואה ותברואה), הילודה עדיין גבוהה - האוכלוסייה מתפוצצת

☐	הילודה מתחילה לרדת (השכלה ותכנון משפחה)

6 חלק ו' – חשיבה ויישום

כתבו תשובה מלאה במשפטים שלמים.

1. בחרו שתי מדינות (למשל ישראל ויפן) ותארו שלושה הבדלים אפשריים בין פירמידות הגילאים שלהן

2. נתון: 40% מהאוכלוסייה במדינה מתחת לגיל 15. כתבו שתי משמעויות אפשריות למדינה (חינוך ותעסוקה עתידית)

3. נתון: 25% מהאוכלוסייה במדינה מעל גיל 65. כתבו שתי משמעויות אפשריות למדינה (בריאות ופנסיות)

כרטיס יציאה

מהם שני הכוחות שקובעים את גודל האוכלוסייה?

מה ההבדל בין פירמידה עם בסיס רחב לפירמידה עם בסיס צר?

מה קורה לאוכלוסייה באמצע המעבר הדמוגרפי ולמה?

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀